

1663. SINODUL DIECEZAN DE LA BACĂU

ANTON COȘA

Motto:

“Nu este suficiență citirea fără participarea inimii; nu ajunge speculația fără evlavie; nu este destulă cercetare dacă nu este însoțită de bucuria de a descoperi; nu ajunge contemplarea rează a bucuriilor dacă nu ne înflăcărează inima; nu ajunge prietenia fără evlavie; știința fără dragoste, inteligența fără umilință; munca fără har”

Sfântul Bonaventura

Drumul sufletului către Dumnezeu

Arhivele Sfântului Scaun¹ au fost întotdeauna “un miraj al oricărui cercetător în căutarea adevărului”². Și aceasta cu atât mai mult cu cât cercetarea vizează pe catolicii din Moldova a căror istorie este o frântură din istoria mai largă a Sfântului Scaun.

Lucrarea de față este o componentă a unui studiu special dedicat catolicilor din Moldova în izvoarele Sfântului Scaun, recursul la “apa proaspătă a documentelor și a textelor”³, “întoarcerea la izvorul istoric, materia primă a oricărei cercetări autentice”⁴, fiind de altfel o constantă și a cercetărilor noastre.

Relațiile misionarilor catolici⁵ îndreptate către Roma, se constituie într-unul dintre cele mai prețioase capitole din istoria catolicilor din Moldova. “În arhive și în diverse publicații greu accesibile – prin vechimea lor, prin tirajul lor foarte restrâns sau prin limba lor – stau, încă neintroduse în circuitul științific de la noi și deci nepuse la îndemâna cercetătorilor, cantități mari de știri care privesc trecutul nostru. A le aduce la cunoștința publică pe măsură ce specialiștii le «dezgroapă» din arhive și biblioteci devine, astfel o obligație elementară”⁶.

Iată un îndemn la care subscriem întru totul și, pe cale de consecință, inserăm un interesant și sugestiv în același timp document, din deceniul al șaptelea al secolului al

¹ P. Pietro Tocanel O.F.M. Conv., *Storia della Chiesa Cattolica in Romania*, vol. III, *Il Vicariato Apostolico e le Missioni dei Frati Minori Conventuali in Moldavia*, parte prima, Padova, Edizioni Messaggero, 1960; *Ibidem*, parte seconda, 1965; Ion Dumitriu-Snagov, *Le Saint-Siège et la Roumanie Moderne. 1850-1866*, vol. 48, Roma, Università Gregoriana Editrice, 1982; idem, *Le Saint-Siège et la Roumanie Moderne. 1866-1914*, vol. 57, Roma, Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1989.

² Ion Dumitriu-Snagov, *Românii în arhivele Romei (secolul XVIII)*, București, Editura Cartea Românească, 1973, p. 11.

³ Emmanuel Le Roy Ladurie, *Histoire du climat depuis l'an mil*, Paris, Flammarion, 1967, p. 10, apud, Montailhou, *sat occitan de la 1294 până la 1324*, București, Editura Meridiane, vol. I, 1992, p. 12.

⁴ Ștefan S. Gorovei, *Cuvânt înainte*, în colecția *Românii în istoria universală*, III, 3, volumul *Izvoare străine pentru istoria românilor*, îngrijit de Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Universității “A.I. Cuza”, 1988, p. XIII.

⁵ G. Călinescu, *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, în *Diplomatarium Italicum*, II, Roma, 1930, p. 305-326; idem, *Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII*, în *Diplomatarium Italicum*, I, p. 1-92; Ștefan Andreescu, *Alți misionari catolici despre Țările Române*, în *Revista de Istorie și Teorie Literară*, 3-4, XXXV, 1987, p. 139-146; Anton Coșa, *Misionari catolici despre Faraoani*, în *Carpica*, XXVIII, 1999, p. 141-162.

⁶ Ștefan S. Gorovei, *op.cit.*, p. XII.

XVII-lea care abordează în principal problemele dezbătute la Sinodul diecezan de la Bacău.

Unul dintre cele mai importante momente din viața Bisericii este Sinodul sau Conciliul (lat. concilium = întrunire, adunare, consiliu). Aici se dezbate toate problemele care privesc evoluția trecută, prezentă și viitoare a Bisericii, luându-se hotărâri relative la întărirea credinței și înlăturarea eventualelor greutăți din calea vieții spirituale.

În istoria Bisericii Catolice din Moldova se cunoaște⁷ doar un singur sinod diecezan, ținut la Bacău între 27 Aprilie – 1 Mai 1663, sub prezidiul episcopului catolic de atunci, anume Ștefan Athanasius Rudzinski.

Evenimentul a fost consemnat într-un raport pe care episcopul de Bacău, Ștefan Athanasius Rudzinski l-a trimis papei Alexandru al VII-lea și Congregației “De Propaganda Fide” la 7 Mai 1663. Acest document se păstrează în două dintre cele mai importante arhive europene, anume la Vatican⁸ și Viena⁹.

Ținerea acestui Sinod la Bacău nu este întâmplătoare în condițiile în care în acest oraș era sediul Episcopiei Catolice înființate încă din anul 1391¹⁰, episcopie în fruntea căreia se afla tocmai episcopul Ștefan Athanasius Rudzinski, cel care va iniția și conduce lucrările Sinodului.

Deoarece episcopii polonezi lipseau de cele mai multe ori din reședința episcopală de la Bacău, Sfântul Scaun a încercat să pună capăt acestui *status quo* nefiresc pentru bunul mers al unei dieceze. Astfel papa Alexandru al VII-lea pronunță pe 26 iulie 1662 un decret special prin intermediul căruia încerca să clarifice atribuțiile episcopilor. Primele rânduri ale decretului menționează starea bisericii catolice din Moldova: “Quia Ecclesia Bacouiensis inter Schismaticos constituta, non sine magna rei Catholicae jactura, a pluribus annis Pastoris solatio destituta reperitur, eo quod illius Episcopi licet saepius, ac serio moniti canonicisque remediis pluries ac diversimode excitati in ea minime resederint, adeoque idcirco illius status deplorabilis evaserit, et nisi extremis et efficacioribus remediis hujusmodi malo succurratur, quod reliquum est, ibi catholici nominis vestigium prorsus abolitum iri pertineri possit” ... Smus D. Noster ex debita Pastoralis officii... mature desuper habita deliberatione censuit, ubi ordinaria remedia nequaquam profecisse compertum est, etiam extraordinaria adhibere, malumque magis praecavere, quam expectare curandum; quamobrem praesenti Decreto, ultra poenas a S. Canonibus contra non residentes constitutas, poenam quoque suspensionis ab executione Ordinis Episcopalis etiam in propria Dioecesi ipso facto, ... atque imponit, a qua nullius etiam rationabilis atque legitimae causae vel impedimenti

⁷ Anton Coșa, *Sinodul diecezan de la Bacău*, în *Biserica și Viața*, Bacău, nr. 69, Mai, 2001, p. 3.

⁸ Manuscris în *Archivio storico della Sacra Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o “de Propaganda Fide”*. Fondo di Vienna, Roma, Vol. 8, Fol. 106-115, publicat în *Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)*, întocmit de Benda Kálmán, Budapest, vol. II, 1989, p. 546-563.

⁹ Manuscris în *W. Handschriften aus dem Wiener k. und. k. Haus, – Hof – und Staatsarchiv. Illyrico-Moldavia XXVI*, fol. 95 b, publicat de Romul Căndea, *Catolicismul în Moldova în secolul al XVII-lea*, Sibiu, 1917, p. 55-62.

¹⁰ Ștefan S. Gorovei, *La începuturile orașului Bacău*, în *Carpica*, XVIII-XIX, 1986-1987, p. 265-283; Anton Coșa, *Considerații asupra originii și evoluției fenomenului ceangău*, în *Almanahul “Presa Bună”*, Iași, 1996, p. 67; idem, *Comunitatea catolică din orașul Bacău*, în *Almanahul “Presa Bună”*, Iași, 2002, sub tipar.

¹¹ Cf. *Decretum sanctissimī domini nostri Alexandri Papae VII, latum die 26 Julii 1662*, în *Archivio storico della Sacra Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o “de Propaganda Fide”*, Roma, *Scripturae riferite nei Congressi Moldavia*, Vol. 2, Fol. 122-123.

allegatio eosdem perseverare, ac excusare valeat, nisi a s. Sede Apostolice, vel... Poloniae Nuncio... fuerit in scriptis approbata”¹².

Prin urmare, prin acest decret se instituie un jurământ special privind rezidența la Bacău a episcopilor, pe care urmau să-l presteze de acum înainte toți cei care erau numiți ca episcopi de Bacău. Iată forma acestuia: “Ego... Electus ad Ecclesiam Baccouiensem, viso et mature considerato supradicto Decreto, et singulis in eo expressis ac contentis promitto ea omnia et singula observare, et absque ulla tergiversatione adimplere sub poenis in eo contentis quibus me in casum inobservationis toties quoties mea voluntate me subiicio, et ita tactis sacrosanctis Evangeliiis iurō omni... Sic me Deus adiuvet, et haec S. Dei Evangelia”¹³.

Având în vedere cele de mai sus, papa Alexandru al VII-lea îl numește la 31 iulie 1662 pe Ștefan Athanasius Rudzinski (care făcea parte din ordinul franciscanilor observanți din Polonia) ca episcop de Bacău, la recomandarea regelui Poloniei Ioan Cazimir, fiind ulterior, pe 12 august 1662, consacrat la Roma¹⁴. Ștefan Athanasius Rudzinski vine în Moldova în ultimele zile ale lunii ianuarie a anului 1663 cu scrisoare de recomandare din partea regelui polon Ioan Cazimir, prezentându-se conform uzanțelor protocolare ale vremii în fața domnului Moldovei de atunci Dabija Vodă. În următoarele trei luni, proaspătul episcop de Bacău va vizita comunitățile catolice din Moldova, pe care le găsește într-o “stare jalnică” și în număr de doar 25.

Dealtfel, raportul episcopului Rudzinski ne dă prețioase informații nu doar despre hotărârile Sinodului, ci scoate în evidență într-un mod sugestiv starea în care se găsea Biserica Catolică din Moldova acelor vremi în ansamblul ei. Situația în care se afla Biserica Catolică din Moldova atunci, la jumătatea secolului al XVII-lea, nu era una dintre cele mai bune, dimpotrivă. Preoții catolici erau extrem de puțini iar credincioșii catolici erau marcați de sărăcie. Sinodul era chemat să remedieze stare de fapt, urmărind o îmbunătățire a condițiilor existente precum și o revigorare, o însănătoșire a vieții creștine catolice din Moldova. În aceste condiții, Ștefan Athanasius Rudzinski va convoca clerul catolic la Bacău în 27 aprilie 1663, în duminica a doua de după Paști.

Hotărârile Sinodului au fost inserate într-un număr de 10 legi (constituio), insistându-se după aceea și asupra problemelor specifice bisericilor din Iași și Cotnari. Alături de episcopul Rudzinski, la Sinodul diecezan de la Bacău din 1663 au mai participat printre alții și preoții: Johannes Battista Berkuze, paroh la Cotnari, având în administrație și filialele de la Hârlău și Amăgei; Andreas Antonius Rzeckowski, paroh de Baia și Suceava, precum și preot la Neamț; Michael Rabcsony, paroh de Săbăoani, păstorind și filialele de la Roman și Tămășeni; Johannes Zlatany, paroh de Huși, având în păstorire și Bârladul, fiind și preot la Galați.

Pe 6 decembrie 1663 Congregația De Proganda Fide a dat un răspuns la raportul din 7 mai 1663 al episcopului Rudzinski, precum și celorlalte scrisori trimise de acesta din urmă la Roma. Congregația a apreciat eforturile depuse de proaspătul episcop privind buna organizare a Diecezei de Bacău și însănătoșirea vieții eclesiastice catolice din Moldova în urma desfășurării Sinodului diecezan de la Bacău.

¹² Pr. Bonaventura Morariu, *Series chronologica praefectorum apostolicorum missionis fr. min. conv. In Moldavia et Valachia durante saec. XVII et XVIII cui accedit series chronologica episcoporum Bacoviensium*, în *Commentarium Ordinis Fr. Min. Conventualium*, an XXXVII-XXXIX, Roma, retipărită la Tipografia Poliglotă Vaticană, 1940, p. 29-30.

¹³ *Ibidem*, p. 30.

¹⁴ I.C. Filitti, în *Revista Cotică*, București, 1914, p. 361-362.

Acesta a fost singurul Sinod diecezan ținut în Moldova până acum. Este foarte important și faptul că știri cu privire la desfășurarea lucrărilor Sinodului avem chiar de la episcopul care le-a prezidat. A rămas, din păcate, un demers singular până în zilele noastre.

Este, iată, cu atât mai necesară ținerea unui nou Sinod diecezan și de aceea salutăm cu bucurie inițiativa E.S. Petru Gherghel, episcop de Iași, cu privire la “începerea pregătirii pentru deschiderea la nivel diecezan a Sinodului diecezan, care va începe anul acesta (2001 – n.n.) și se va desfășura pe parcursul a trei ani cu angajarea tuturor structurilor bisericești, a instituțiilor de învățământ, a preoților, călugărilor și călugărițelor, a sufletelor consacrate și a laicilor, reprezentând astfel întregul popor al lui Dumnezeu din Dieceza de Iași. Sinodul diecezan va fi el însuși un program special de cunoaștere, îmborsărire și trăire a credinței, a vieții spirituale, a implicării misionare și a angajării sociale a tuturor credincioșilor, potrivit cu vocația fiecăruia”¹⁵.

Inserăm în cele ce urmează fragmentul original al celor 10 “constitutiones synodales” precum și începutul și sfârșitul documentului:

In nomine Domini. Amen.

Prima informatio sanctissimo Domino nostro Alexandro, divina providentia papae septimo et eminentissimis ac reverendissimis Sacrae Romanae Ecclesiae et Sacrae Congregationis de Propaganda Fide cardinalibus, circa ecclesiarum Baccouiensis episcopatus et totius Moldaviae statum per nos, loci ordinarium Stephanum Athanasium Rudziński, Polonum, congregatis universis presbyteris, pro tunc per dioecesim existentibus ad nostram residentiam episcopalem per modum pauperrimae synodiunculae pactae. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Tertio die vigesima quinta Aprilis secundum vetus.

Munus officii nostri pastoralis, ad quod nos Sanctissimus evexit et consecrare jussit, eam a nobis obligationem et curae sollicitudinem circa ovile Christi Domini requirit, quam Sacra Tridentina Synodus mandat et praecipit, et quam reali nostro in alma urbe contestati sumus juramento. Quocirca, qua potuimus, festinatione iter peregrinamus ita, ut pro festo Natalis Domini tantum quattuor diebus apud fratrem germanum dinorati, statim a Regia M^{te} litteris recommendatoriis acceptis, ultimis diebus Januarii secundum novum calendarium Valachiam seu Moldaviam advenimus. Accepta ab Illustrissimo novo principe, per praesentationem nostra, facultate in scriptis, et nonnullis hujus dioecesis visis ecclesiis, per temporis spatium trium mensium, clero tam saeculari quam regulari in paucissimo numero, omnesque parochias sine rectoribus et parochis existentes, missionariis nullis praeter patres Societatis Jesu duos, Jassiss unum, Cutnari alterum, franciscano conventuali uno penes Bajensem ecclesiam repertis, miserabilem et deplorandum circiter viginti quinque ecclesiarum statum in nostram possessionem accepimus. Undique de nostro adventu notitia catholicorum conventum etiam ex partibus Scythicis ad nostram residentiam convocavit. Quorum, pro dolor, fletus et lacrimae de presbyterorum subministratione, in nostra praesentia effusae, nos quoque a similibus ex compassione contineri non valentes, succursum quam citissimum, tam per nostra visitatione, quam per presbyterorum provisione promptissimam promisimus.

Sedulae igitur sacrarum canonum observationi et Sacri Concilii Tridentini mandato obtemperantes, a primis sanctae fidei nostrae catholicae fundamentis benedictionem Dei exorantes, nostrum onus pastorale inchoare percipientes, imprimis clero nostris litteris ad residentiam nostram Baccouiensem convocato pro 27. Aprilis in ecclesia nostra Assumptionis

¹⁵ Cf. Almanahul “Presa Bwă”, Iași, 2001, p. 34.

Gloriosae Virginis Mariae, dominica secunda post Pascha praevio sacro de Spiritum Sancto, in praesentia omnium, fidei professionem fecimus. Ut autem melior introduceretur ordo in hanc nostram diocesim, sessione in [cras] tinum facta, tam duos saeculares sacerdotes, quos nobiscum duximus, quam alios duos, quos invenimus, precibus et consilio ad suscipiendas parochias nobiscum collaborandi persuasimus, ut cum illis visitationes per provinciam et processus, et provincialia dioecesisque consilia salubriora, pro Dei honore et hujus ecclesiae emolumento facere valeamus. Praevio ergo, secundum virium nostrarum posse, examine et publica fidei professione ab illis et juramento obedientiae receptis, illos quattuor, quos habuimus, instituimus et ad parochias investivimus, per publicum et communem ecclesiae morem atque instrumenta, quae hic omnia inserenda duximus et de facto fecimus.

Finitis institutionibus et investitura publica horum per divinam gratiam parochorum et ecclesiarum rectorum, de melioratione status ecclesiastici per certas inferius nostras constitutiones, sessionem secundam indiximus, id est pro die 29. Aprilis secundum vetus, quas hic recensemus lectas, et per verbum "placet" acceptatas:

Prima synodalis dioecesis Baccouiensis et totius Moldaviae **constitutio**, per nos, Stephanos Athanasium in Rudno Rudzienski, praefatae dioecesis episcopum.

Quoniam multorum annorum serie vacantes parochiales ecclesiae per universam hanc provinciam in eum devenerunt abusum, quod saeculares personae earum bona seu vineas, vere et realiter ecclesiasticas deoccuparunt, et ex illis fructum percipientes soli, inter se facientes calculationem, simplex stipendium sacerdotibus, ad suum libitum conductis, uti mercenariis, prout volebant, dabant; eum volentes tollere abusum, vobis a nobis institutis parochis et confratribus nostris, jam veris et juratis pastoribus, in meritum salutaris obedientiae injungimus et praecipimus, quatenus ejusmodi catholicis bonis et saluberrimis rationibus ac consiliis persuadentes, ut singulis annis, suo patore et parochio praesente, ejusmodi calculationem faciant, et de perceptis et expensis rationem dent, ac a singulo vestrum quietationem singulorum annorum cum duorum virorum subscriptione recipiunt habentque, quam in actuali visitatione suo loci ordinario monstrare tenebunt reverendi domini parochi¹⁶.

Secunda constitutio

Ea bona ecclesiastica, a saecularibus retenta, remaneant in manibus saecularium, neque illa volumus recuperare ad manus parochorum et praecipue vineas, et hoc ob validissimas hic positas rationes, tum quia statim saeculares personae aliquam haberent contra nos indignationem vel avaritiae suspicionis notam, ob quam aliquod odium ab isto nostro regiminis promordio in personas ecclesiasticas et praecipue in loci ordinarium concipere possent, tum quia vineae magnam requirunt diligentiam culturae, quam vel ignari, vel pigri succedentes parochi possent negligere, et ecclesias suosque successores eo fructu spoliare, qui praecipuus in istis partibus ex vineis reperitur, tum quia cultura nimia terrenorum possent esse occupati, et circa divina atque curam animarum periculose negligentes, tum quia vineae, sicut solent saepissime fieri, ab inimicorum impetu in hac provincia usitatissimo devastari, et parochus non haberet, vel non vellet facere expensas ad earum restorationem.

His igitur visis et consideratis, concedimus et relinquimus easdem vineas in manibus saecularium, et nostra autoritate approbamus, cum Dei benedictione, hortantes in Christo Jesu

¹⁶ Se face referire la bunurile eclesiastice uzurpate de către laici. Această stare de fapt era determinată de lipsa preoților din cadrul comunităților catolice, situație în care aceste bunuri bisericești erau folosite de către laici care, considerându-se pe nedrept administratori dădeau produsele obținute de pe proprietățile bisericești noilor preoți care veneau să slujească în aceste comunități, plătindu-i astfel ca pe niște "mercenari". Episcopul hotărâște ca din acest moment problema în cauză să fie anual sub observația parohilor.

reverendos dominos parochos, ut ejusmodi bona tenentes catholicos admoneant de fidelitate in ecclesiam, promittentes illis et successoribus suis veram, Psalmista testante, benedictionis divinae assecurationem: "Non vidi justum derelictum, nec semen ejus, quaerens panem" ¹⁷.

Tertia constitutio

Pervenit in hac dioecesi ad aures nostras nonnullus error, quod vedendatur solemnitates festorum a sancta matre ecclesia institutorum et ab operis servilibus, ne homines catholici laborent, prohibitorum videlicet diaci, su scholarum rectores, et quod pejus est: ipsi missionarii et religiosi, accepto uno ortonē, qui constat duobus juliis, concedant facile et vix non semper in dominicis et aliis festis sollempnibus pro hac solutione laborare.

Mandamus, et sub poena excommunicationis hanc mercedem praecipimus omnibus et singulis, in nostra dioecesi subjectis, quibus omnibus tenentur reverendi domini parochi invigilare, ne id in suis parochiis per se, vel per missionarios fieri concedant, nisi manifestatam necessitatem viderint et maxime tempore congregandi foeni et vindemiarum, et haec ne passim fiant, conscientiam illorum oneramus ¹⁸.

Quarta constitutio

Et hunc in nostra dioecesi abusum omnino tollere desideramus, quem sibi patres missionarii in hac nostra dioecesi usurparunt, videlicet perverse malitiosam avaritiam, ex qua summam pecuniariam pro peccato carnali, vel boves, oves et alia his similia mobilia bona accipere et in suos usus convertere, sine ulla commiseratione in pauperum hominum statum, praesumebant. Ideo, ne pro pecunia inter opulentiores major ad peccandum detur occasio, et de nobis inter schismaticos oriatur avaritiae scandalum, et exhaustorum catholicorum subsequatur nimia in paupertate ruina, sub excommunicationis poena, et aliis nobis reservatis infligendis, mandamus et praecipimus hujusmodi turpis lucri gratia quaestum fieri. Si tamen manifestum apertumque – quod Deus avertat – peccatum, cum publico hominum vel pusillorum scandalo contigerit, reverendi domini parochi cum filio ecclesiae et patronis judicent et in curiam ad ecclesiam per aliquas sollempnitates imponere et aliquod ad ecclesiam ornamentum comparare, per sententiam decernant, in qua qualitatem dedicti et illius substantiae quantitatem observare sciant: ea enim nostra pietate omnes fore aedificandos in hac provincia ¹⁹.

Quinta constitutio

Monemus et omnino volumus, ut reverendi domini parochi omnium canonum et concilionum, suam pastorem auctoritatem et honestatem concernentium, et praesertim Sacri Concilii Tridentini semper prae oculis habeant observantiam, nullamque mercaturam, statui suo periculosam et inhonestam exercere valeant; verbi gratia vinum, vel aliquem alterius generis potum mensuris vel poculis vendant, vel hoc faciendum in suis habitationibus permittant, sed omnes potus et quae habere possunt, honeste et licite per se et suos amicos cum doliis vendere

¹⁷ Se hotărâște ca bunurile eclesiastice uzurpate de laici (seculari) să nu mai fie înapoiate parohilor pentru a nu conduce la disensiuni. În privința culturilor de viță de vie se stabilește ca acestea să rămână și pe mai departe în administrarea laicilor, având în vedere faptul că mulți clerici sunt nepotriiviți pentru o asemenea însărcinare, unii nu au timp, alții nu se pricepe și oricum nu se cuvine să se ocupe cu o asemenea muncă pentru că și-ar neglija obligațiile bisericești.

¹⁸ Se face referire la nefireasca situație creată în urma acordării de către unii preoți de dispense privind lucrul în zilele de duminică și de sărbătoare. Se hotărâște ca pe viitor preoții care ar acorda asemenea dispense să fie excomunicați. S-au stabilit și unele excepții, cum ar fi strângerea fânului ori culesul viilor, dar numai în situații limită.

¹⁹ Se face referire la pedepsele care se vor acorda în viitor pentru păcate grave cum ar fi desfrâu ori avariția, păcate care conduc la scandalizarea multora, mai ales a necatolicilor. Se recomandă ca dincolo de amenințarea finală a excomunicării celor în cauză, preoții să încerce, cu sprijinul celor apropiați de biserică, readucerea acestora pe calea cea bună, pe calea creștină.

*possunt, immo etiam poculis, si habuerint aliquam domum extra parochiam, pure saecularem, et per saeculares manus, non vero per ipsos licere posse decernimus*²⁰.

Sexta constitutio

Decimas, cum certum sit deberi de jure divino rectoribus et parochis de omnis generis grano, vineis et fructibus, quas per hoc totum tempus non existentibus parochis fideles catholici dare non erant assueti, zelosissime monemus et praecipimus dominis parochis, quatenus benigne moneant, et sacra Veteris et Novi Testamenti librorum pagina, canonumque sacrorum, sanctionibus conciliorum mandatis demonstrent catholicis, quorum habent curam, ut ex suorum laborum Deo, ipsis quoque servientibus, decimam removent conferre et de facto incipiant, et saluti per hoc suarum ovium et suae sustentationi magnum fructum se sciant factur²¹.

Septima constitutio

Vidimus beneque perspeximus et istam in nostra dioecesi inordinatam missionariorum usurpationem, quod aliquorum spatio annorum manentes, stipendio a Sacra Congregatione et etiam ab incolis solutione annuali minime contenti, pauperes catholicos morientes decipiunt, qui in articulo mortis cupientes animae propriae benefacere, vineas ecclesiae testamentis relinquunt et legant, illi vero in suas exigunt personas ejusmodi testamenta fieri, in suorum parochialium ecclesiarum praejudicium et oppressionem, nihil ex illis legatis vineis, apiariis, sive quibusvis bonis post mortem relictis dant ecclesiae, sed sua propria, vel conventus sui et provinciae ex qua sunt profecti, esse asserunt, et sic bona principatus et ecclesiae ad alienam provinciam spectari usurpant, jamque quasi fundationem, pro se, unico sidi vendicant deberi fieri, quasi jam jure debeatur illa ecclesia et spectare videatur tanta illius parochialis ecclesiae animarum cura et administratio sacramentorum ad religionem hujus missionarii ex ficto testamento sicque ab jurisdictione episcopi exemptos se affirmant, cadavera ecclesiae, proventus vero ecclesiasticos conventibus alterius provinciae asportantes et appropriantes.

Ideo antequam de hujus modi fictis et non approbatis testamentis a sanctissimo domino nostro singularissima veniat decisio, nostrum suspendimus de peractis decretum.

*Nihilominus in futurum mandamus et omnino prohibemus ejusmodi testamenta fieri sine nostra vel vicarii nostri in scriptis approbatione et revisione, ne ulterius sint in praejudicium ecclesiarum parochialium, satis pauperum*²².

Octava constitutio

Omnes et singulos reverendos dominos parochos monemus et in meritum salutaris obedientiae injungimus, ut secundum publicas legum sanctiones cum omnibus in suis parochiis adventiciis presbyteris procedant; ad sacrum missae sacrificium neminem admittentes, nisi prius obedientialibus litteris visis, lectis, et an verae sint, bonae ac legitimae, trutinates, neque ullo modo in domibus privatis sacra sacrificia missae celebrae administrareque sacramenta, etiam

²⁰ Se face referire la vânzarea de băutură de către preoți. Se stabilește ca pe viitor vinul să se vândă în mod constituit, în butoaie, ori chiar la pahare, însă doar în afara parohiei, în case din exteriorul acesteia și de către laici.

²¹ Se face referire la dijme. Având în vedere lipsa de preoți, credincioșii catolici nu au mai plătit dijme din grâu, fructe, vii bisericii. Se hotărăște ca preoții de acum, fără a forța lucrurile, cu ajutorul preceptelor Sfintei Scripturi, a Vechiului și Noului Testament precum și a canoanelor sfinte să-i lămurească pe credincioși de necesitatea de a-i sprijini pe preoții care-i păstoresc.

²² Se face referire la situația creată de către unii misionari care, nemulțumiți cu ajutorul primit din partea Congregației de Propaganda Fide, precum și cu plata anuală de la credincioși, îi conving pe cei aflați pe patul de moarte să întocmească testamente prin care dau bisericii bunuri pe care misionarii le administrează mai apoi în folosul propriu sau al ordinului, iar nu în cel al Bisericii locale. În așteptarea hotărârii de la Suveranul Pontif, se interzic aceste testamente fără aprobarea Episcopului sau a Vicarului său.

sub specie missionis praesumant pennittere; talia enim in contemptum ecclesiarum parochialium in eadem civitate existentium non conceduntur.

Quod si ejusmodi missionarii vellent aliquod spatium in dioecesi nostra dimorari, loci ordinario vel suo vicario se praesentare, vel adminis parochio se manifestare et cum illius licentia in ecclesia functiones suae missionis peragere debeant, ordinamus²³.

Nona constitutio

Manifestam Sanctissimae Sedi Apostolicae sumus experti in principio nostrae residentiae per nostram dioecesim missionariorum inobedientiam, et quod magis est: religiosorum, quibus sub specie missionis absque superioribus atque episcopo et absque ullo, qui corrigere posset vitam religiosam ducendam cum scandalo, sine timore Dei sensualis libertas. Huc proinde venientium episcoporum correctionem effugientes, ad principem saecularem et schismaticum appellationibus, nulla nostra jura atque canones callentem, episcopos persequendo citant, prout de facto nos sumus modo in facie omnium tribus vicibus citati a patre Gabriele Thomasini et suo vicevicario et a saecularibus personis schismaticis judicati, eo tantum fine, ut sicut antecessores, ita et nos ex residentia expellere possent, quod latius et processu patebit.

Igitur ad sanctissimum dominum nostrum supplicandum duximus, quatenus suorum sanctorum antecessorum, videlicet Martini V. et Gregorii XIII. super citantes et quomodolibet evocantes suos superiores quanto magis episcopos ad jus saeculare excommunicationes latas super ejusmodi temerarios renovare easdem pro nostra dioecesi dignetur, ne ecclesiam cum suis pastoribus curae, officio ac judicio schismatico audeant subdidere. Sed si se senserint in aliquo a quopiam, sive verae romanae catholicae religionis pastore, sive loci ordinario gravari, Sanctissimam Sedem ad suum nuncium apostolicum in Polonia, ad latus serenissimi regis existentem, facere recursum debeant, cum et ea dioecesis nostra ad Leopoliensem in Polonia archidioecesim spectet, consequenter et ad judicium illustrissimi nuncii polonici pertinere jure meritoque tenetur²⁴.

Decima constitutio

Quoniam a multorum catholicorum querimoniis sumus informati, qualiter multarum professionum religiosi varii, variis ecclesiis in servientes nondum expletis annis, stipendiis a pauperibus catholicis ante tempus, ad quod fuerant conducti, extortis, ecclesias derelinquunt et fugiunt, pauperesque catholicos ejusmodi fraude scandalizarunt, immo: multoties ecclesiasticae suppellectilis quaeque meliora surripiunt; quam ob causam catholici nihil amplius volunt ad ecclesias comparare, ideo ejusmodi scandalo obviare intendentes mandamus sub excommunicationis poena, ipso facto incurrenda, ut omnes cujuscunque status religiosi ac observantiae professi per nostram hanc dioecesim exiterint, a servitiis hujusmodi manserint, prius canonice a loci ordinario vel vicario suo recepti et ad ecclesiam destinati, res et ornamenta ecclesiastica in numero conscripta a diacis, seu sacristianis recipiant, et in reditu ad suos conventus eadem in eodem numero, quo ad usum penes ecclesiam manentes receperunt, fideliter,

²³ Se face referire la celebrarea liturghiei de către preoții musafiri (*presbyteri adventicii*). Se stabilește ca preoții locali să le verifice acestora scrisorile de permisiune și recomandare. Sacramentele trebuiesc celebrate numai în biserică și cu aprobarea episcopului sau a parohului.

²⁴ Se face referire la nefirescul apel la autoritatea puterii laice locale în detrimentul autorității eclesiastice. Se exemplifică în mod concret cu cazul episcopului Rudzinski care a fost citat de nu mai puțin de trei ori în fața tribunalului civil de către misionarul Gabriel Thomasius care dorea să-l evacueze din reședința sa episcopală din Bacău. Se menționează în acest caz hotărârile papei Martin al V-lea și ale papei Grigore al XIII-lea privitoare la statutul episcopilor în raport cu judecata laicilor. Conform legislației în vigoare exista obligația de a se recurge la autoritatea eclesiastică competentă care era nunțul apostolic din Polonia, având în vedere faptul că Episcopia Catolică de Bacău era sufragănă Arhiepiscopiei din Leopoli.

redant. Neque audeant etiam sub praetextu missionis atque exemptionis ex nostra dioecesi exire, nisi prius nobis vel nostro vicario, necessitate discedendi explicata ex licentia ac testimonialibus litteris suae missionis acceptis, quod etiam humillime confirmandum a Sede Apostolica supplicamus.

Hae igitur superius positae constitutiones in praesentia omnium ex nostra dioecesi congregatorum presbyterorum lectae, ordoque, qui est anima rerum, praefatus in hoc nostri regiminis deplorando statu, per verbum "placet" ab iisdem est susceptus, die sessionis tertia, videlicet 29. Aprilis secundum vetus, anno Domini 1663. – Supplicamusque, subjiciendo pedibus Sanctissimae Sedi Apostolicae, ista omnia, si placebunt, approbanda.

Insuper nostrae dioecesis praecipuis duabus, Jassensi et Cutnariensi parochialibus ecclesiis contra canones et aequitatem praepjudicia examinare cum omnibus assistentibus percipientes, et veram, eamque realem sanctissimo domino nostro ac Sacrae Congregationi de Propaganda Fide informationem de patrum Societatis Jesu et patrum conventualium praetensionibus dare veritate desiderantes, citatis praecipuis civitatum istarum incolis catholicis, proveciae aetatis, gravioribus et de praefatis praetensionibus, in utramque partem summo opere conquerentibus, tertiam indiximus pro 30. Aprilis sessionem, et cum omnibus infrascriptis parochis hanc de verbo ad verbum hic relationem positam, praevio juramento receptam, remittimus²⁵.

Quae omnia a nobis acta audita et fideliter per nostrum notarium annotata, sigillo nostro obsignata, cum manus nostrae et omnium praesentium presbyterorum et parochorum existentium subscriptione, pedibus sanctissimi domini nostri ac vestris eminentissimis dominationibus approbanda subjicimus.

Datum Baccouiae, 7. Maji, anno Domini 1663.

Haec omnia sunt peracta in nostra congregatione synodali et fideliter audita, relataque sanctissimo domino et Sacrae Congregationi de Propaganda Fide.

Ita est; Stephanus Athanasius

Episcopus Baccouiensis m.p.

Ita est; fateor ego pater Michael Rabcsenyi

Parochus Szaboianensis, praesens fui.

Ita est; fateor ego Andreas Antonius Rzczkowski

Parochus Baiensis m.p.

Ita est; fateor ego Johannes Battista Berkucze

Parochus Kutnariensis m.p.

Ita est; fui praesens ego pater Johannes Zlatany

Parochus Husensis m.p.

Ita omnia fideliter audiui et annotavi, extradeditque testor: Fr. P. Chrysostomus Suchorzewski, Ordinis Minorum Observantiae, illustrissimi et reverendissimi domini loci ordinarii confessorius et pro tunc notarius juratus²⁶.

²⁵ Se face referire la abuzurile unor misionari în ceea ce privește diferite bunuri din inventarul bisericilor, pe care și le însușesc pe nedrept, spre marea mirare a credincioșilor care văzând astfel de fapte încetează și ei de a mai contribui cu ceva pentru biserică. Se recomandă dascălilor și sacristanilor să aibă grijă de păstrarea obiectelor de inventar, aflate în proprietatea bisericilor. De asemenea, se cere misionarilor, sub amenințarea excomunicării, să restituie bunurile luate și să nu mai părăsească, sub pretext de misiune, dieceza, fără a-i fi arătat episcopului motivele și necesitatea plecării și fără a fi obținut de la acesta aprobarea.

²⁶ "Toate acestea alcătuite de noi, auzite și adnotate fidel de către notarul nostru, prevăzute cu sigiliul nostru, iscălite de mâna noastră, a tuturor preoților și a parohilor existenți, le supunem spre aprobare Sanctității noastre Sfinte și eminentelor voastre cardinalilor.

1663. Le Synode diocésan du Bacău

Résumé

L'un d'entre les plus importants moments de la vie de l'Église est le Synode ou le Concile (lat. **concilium** = réunion, assemble, conseil). Ici se discute tous les problèmes qui regardent l'évolution passée, présente et prochaine de l'Église, où il se prend les décisions qui se réfèrent à la consolidation de la foi et à l'élimination des difficultés de la voie de la vie spirituelle.

Dans l'histoire de l'Église Catholique de la Moldavie a existé un seul synode diocésan, qui s'est déroulé à la résidence épiscopale de Bacău entre le 27 Avril – 1 Mai 1663, sur le présidium de l'évêque catholique de Bacău, Ștefan Athanasius Rudzinski.

L'auteur insiste sur cet événement qui a été enregistré dans un rapport lequel l'évêque de Bacău Ștefan Athanasius Rudzinski l'a envoyé du pape Alexandre VIIe et de la Congrégation "De Propaganda Fide" au 7 Mai 1663, et ce document il y a aux archives du Saint Siège.

Din Bacău, la 7 Mai, în anul Domnului 1663.

Acestea toate s-au săvârșit în adunarea noastră sinodală, ascultate cu fidelitate și relatate Sanctității Sale și Sfintei Congregații de Propaganda Fide.

Așa este; Stephanus Athanasius

Episcop de Bacău m.p.

Așa este; mărturisesc eu, părintele Michael Rabcsanyi

Paroh de Săbăoani, am fost prezent.

Așa este; mărturisesc eu Andreas Antonius Rzeczkowski

Paroh de Baia m.p.

Așa este; mărturisesc eu Johannes Battista Berkucze

Paroh de Cotnari m.p.

Așa este; am fost prezent eu, părintele Johannes Zlatany

Paroh de Huși m.p.

Așa am auzit și notat fidel și dau mărturie că le-am dat mai departe: Fr. P. Chrysostomus Suchorzewski din Ordinul Franciscanilor Minori Observanți, confesor al preailustrului și preacucemicului episcopului rezidențial, în această ocazie notar jurat".